

Ako bi naša vlada hotela priskočiti raznim kronovinam na pomoč za blágor šolstva, bi to že davno prav lahko stó-rila. Pripustila bi bolj obdačiti žganje, ki ga popijejo ponekod preveč, kar škoduje narodu; nekaj malega več na vino, pivo, sladkor, tobak, sol, kolke itd., česar bi ljudstvo prav malo občutilo, a prišlo bi toliko novih milijonov, da bi naše šolstvo z učiteljstvom vred lahko sijajno uspevalo. A kje je država, ki bi to stó-rila? Slovanom podpirati šolstvo? To bi bilo za N. ce preveč!

Vlada je navallila največje breme glede šol na posamezne kronovine in nje prebivalce. Učiteljstvo morajo plačevati deželni odbori iz svojih skromnih dohodkov, šolska poslopja z raznimi stvarnimi potrebščinami pa občine ali narod sam. Država si je obdržala samo nadzorstvo in vodstvo, da se vse vrši po zakonitih določilih. Pri vsakem gospodarstvu je gospodar sam odgovoren za vse — za stroške in dohodke ali pokritje in izdatke, kar smatramo kot naravni zakon z motavicijo, da kdor ukazuje, tudi plačuje. Tako je povsod, celo pri divjih narodih, le pri nas ni tega, pri nas vlada strogo ukazuje, gospodari in strahuje, a plačuje pa prav nič. To bije naravnim zakonom naravnost v obraz, to je mogoče le pri nas v Avstriji. Pod deželno avtonomijo se sicer razvija šolstvo in diha učiteljstvo svobodneje kakor pod vladno avtonomijo, ali svoboda brez kruha in dohodkov je vredna bore malo. Vladna dolžnost bi bila podpirati posamezne kronovine za povzdigo šolstva, ker povzdignejo kulturni narodi tudi vladno blagajno. Naša vlada ima za to gluha ušesa, otrplo srce in mreno na očeh. Nima časa in volje, baviti se s takimi malenkostmi. Čez glavo ima opravka samo za pomirjevanje narodnostnih prepиров, glavnega vzroka pa ne vidi — in ta je boj za šolstvo. Kdor ima v rokah narodno šolstvo, ima v rokah tudi bodočnost. To so iz prevideli državniki in politiki že davno, zato vidimo boj za narodno šolstvo na vsi črti, vlada pa tišči krčevito v rokah mošnjiček in meri z dvojno mero — Nemcem vse, Slovanom pa nič. Povsod vlada nezadovoljnost, največja nezadovoljnost vlada pa med avstrijskim učiteljstvom, ker mora pri svojem važnem poklicu in delu neprestano stradati. V novejši dobi sicer sije up boljše bodočnosti, ker se nadajamo, da pride s splošno in enako volilno pravico tudi narodno šolstvo do boljše bodočnosti. To so pa le nade! Od druge strani nas pa navdaja bojazen in strah, da bi ne prišli do absolutne večine delegati sedanjega klerikalnega kalibra, ki so zagrizeni in smrtni sovražniki sedanjega šolstva in učiteljstva. Naj se pa zgodi, kar hoče, kaj slabšega kakor je sedaj, skoraj ne more priti!

(Dalje.)

Kršenje zakonov v Istri.

Že večkrat smo se pečali z odlokom deželnega šolskega sveta v Trstu z dne 1. decembra 1902, št. 1078, s katerim je določil, da mora učiteljstvo ljudskih šol zbirati šolske otroke v šolskih prostorih in jih od tam voditi vsako nedeljo in praznik v cerkev k farni, oziroma kaplanijski maši. Povedali smo, da je to predlagal deželnemu šolskemu svetu krški škof, da sta se temu predlogu pridružila tržaški in poreški škof, da je njih predloge uveljavil deželni šolski svet. Povedali smo, da se s tem odlokom krši § 2. državnega zakona z dne 25. maja 1868, št. 48, ter pokazali smo, kako slabe posledice ima lahko ta odlok za šolsko mladino v zdravstvenem oziru. Povedali smo tudi, da je deželni šolski svet v Ljubljani ravno nasprotnega mnenja kot deželni šolski

svet v Trstu in povedali smo, kako je dokazalo učiteljstvo pri okrajni skupščini v Kopru, da je ta odlok šolstvu škodljiv. A pri vsem tem ne moremo, da bi ga zopet ne vzeli v pretres in razpravo. Pred vsem moramo povedati, da ne priznavamo temu odloku pravne moči, kar hočemo v naslednjih vrsticah tudi dokazati. Zgoraj smo že omenili, da ta odlok krši § 2. državnega zakona z dne 25. maja 1868, št. 48, in vsakemu je znano, da sklep katerekoli korporacije, ki krši ali nasprotuje kateremukoli paragrafu državnih zakonov, ne zadobi pravne moči in moral bi se že po predsedništvu sistirati. Enako bi se moralo zgoditi tudi tu. Točka 5. § 5. državnega šolskega zakona z dne 14. maja 1869, št. 62, pravi: »Kar cerkvene oblasti zaukažejo zastran poučevanja v veri in zastran bogoslužnih vaj, se ima šolskemu voditelju oznanjati po okrajnem šolskem nadzorstvu. Takim zaukazom, ki se ne ujemajo z občnim šolskim redom, se odrekuje oznanitev.« To nam zopet kaže očito, da deželni šolski svet ni imel v tem oziru nič odločevati, pač pa, ker so mu škofje to predlagali, jim povedati, da se morajo obrniti v tem oziru na posamezne okrajne šolske svete, ki bi jim morali razglasitev zavrniti, ker se s tem krši ne le občni šolski red, ampak tudi § 2 zgoraj navedenega zakona.

§ 50. šolskega in učnega reda, ki se je uveljavil z ministrsko naredbo z dne 20. avgusta 1870. in ki se mu je razširila veljava tudi za Istro z ministrsko naredbo z dne 13. oktobra 1870, št. 9613, se glasi: »Ustanovilo o veroznanstvu se prepušča cerkveni oblasti, katera naj se trdno drži o tem razglašeni postavnih ukazov (§ 5. državnega zakona o ljudskih šolah); dokler tega ustanovila še ni, stvar ostane, kakor je bila do zdaj. Naredbe cerkvene oblasti v bogoslužju naj okrajna šolska oblast oznani šolskemu voditelju. Ako bi se okrajna šolska oblast razprla s cerkveno oblastjo zaradi tega, koliko naj bode bogoslužja, tedaj razsodi deželna šolska oblast. Šoli je dolžnost po učiteljih dotične vere skrbeti, da se na učence ustrahovalno pazi pri bogoslužnostih, uvedenih po zmislu § 5. državne postave o ljudskih šolah.«

Iz tega je dovolj razvidno, da šolski in učni red ne določuje nič drugega kakor § 5. državnega šolskega zakona z dne 14. maja 1869 in da izročuje ustrahovalni nadzor pri bogoslužnosti šoli. Pod ustrahovalni nadzor sodijo vsi državljani in ne le šolski otroci. Kadar človek prekoraci 14. leto svojega življenja, pripade pod ustrahovalni nadzor kazenski sodnji in vendar se ni nikdar še slišalo, da je kazenska sodnija ljudi zbirala v kakem posebnem prostoru ter jih od tam vodila v cerkev k božji službi, akoravno ima ona ustrahovalni nadzor tudi pri bogoslužnosti nad vsemi državljani. Ona vrši svoj ustrahovalni nadzor s tem, da onega, ki je motil bogoslužje, kaznuje, ako ga je kdo ovadil in to dovolj temeljito dokazal. Enako pravico in dolžnost ima po učnem redu šola nad šolsko mladino, a poudarjamo, da le po šolskem in učnem redu. Ista kazenska sodnija pa odreka šoli ta nazor, ker smo videli že premnogokrat, ko so šolski otroci, izpod 14. leta stari, prišli v navzkrižje s paragrafi kazenskega zakona, da jih je izročila njih staršem, da jih kaznujejo, in ne šoli, medtem ko vojaka, ki se je pregrešil proti kazenskemu zakonu, izroči vojaški oblasti, da ga kaznuje. To nam dokazuje, da nasprotuje določilo ustrahovalnem nadzorstvu v šolskem in učnem redu drugim paragrafom državnih zakonov. Ker pa ministrska naredba, ki nasprotuje državnemu zakonu, ni pravomočna (ministrske naredbe so le za to, da pojasnujejo, kako naj se vrše državni zakoni), zato ne more izpodbijati veljave paragrafov državnih

zakonov. Tako nam je očito, da niti to določilo o ustrašovalnem nadzoru pri bogoslužnostih šolske mladine ne bi smelo nadzora izročiti šoli.

Dokazano je torej, da odlok deželnega šolskega sveta v Trstu z dne 1. decembra 1902, št. 1078, nima pravne moči. Prepričani smo tudi, da šolske oblasti to vedo in čutijo same, ker v Trstu in vsi okolici ne vodi učiteljstvo ljudskih šol mladine ob nedeljah in praznikih v cerkev in celo na državnih ljudskih šolah se udeležujejo otroci le od tretjega razreda naprej skupne šolarske maše in ne farne maše. Nekaj sežanskega okraja spada pod tržaško škofijo in tudi za ta del je bil izdan enak odlok, a vendar še danes se to ne vrši. Pri okrajni učiteljski skupščini 8. oktobra 1904 je hotel neki učitelj s tehtnimi dokazi izpodbijati pravno moč temu odloku, a predsednik mu je odvzel proti določilom konferenčnega reda besedo, ker je čutil, da bi slišalo učiteljstvo neizpodbitne dokaze.

Razvidno je torej, da se hoče dati pravno veljavo temu odloku le po Istri in še tu le tam, kjer hoče okrajni ali deželni nadzornik kako učiteljsko osebo pristransko šikanirati. Nam je znano, da je tudi po Istri mnogo krajev, kjer bi moralo učiteljstvo po tem odloku šolsko mladino zbirati in jo voditi v cerkev, a je ne vodi in v mnogih krajih niti ne nadzoruje. Povedali smo že, da ta odlok ne izvzema niti učiteljev organistov, in povedali smo, da je prepovedal s tem odlokom deželni šolski svet posredno učiteljstvu orgljanje. Vemo pa tudi, da se vsem zaraditega nič ne zgodi, a le tam, kjer službuje nadzorniku neljuba učiteljska oseba, dobi ta odlok moč, ako je že drugače ne more šikanirati. Prične se na podlagi tega odloka preganjanje, in če je nadzornik prepričan, da je dotična oseba v kraju, kjer službuje, zadovoljna, izposluje, da je prva kazen premestitev disciplinarnim potom, ker s tem dobi lepo priložnost, da šikanuje še drugo mu neljubo osebo, ki jo prestavi v kraj, kjer je služboval disciplinirani tovariš, zato mu pa velja izgovor »iz službenih ozirov«. Tega pa ne moremo označiti z drugim atributom kakor s pristranostjo šolskih nadzornikov. Pristranost pa je v vsakem uradnem poslovanju prepovedana in zato ne sodijo taki pristranski možje na mesta, ki jih zavzemajo. Ne moremo nič drugega kakor vprašati, čemu ne vprašajo državni in deželni poslanci ministra, zakaj trpi to in zakaj ne ostrani tako pristranskih mož?

Za danes bodi dovolj, a če ne bo dosti, bomo v prihodnji priliki postregli s podrobnostmi!

Pisarna

za zdravljenje naših bolnih stanovskih, družabnih, uradnih, književnih, narodnostnih in političnih razmer.

XXIX.

Vprašanje: Na deželi, kjer šole nimajo posebnih telovadnic v šoli ali v pokritem prostoru, se pozimi, pa tudi poleti ob slabem vremenu ali veliki vročini ne more telovadba poučevati. Po učnih načrtih se na mešanih šolah med telovadbo dečkov dekleta poučujejo v ročnih delih.

Kaj se naj (n. pr. na dvorazrednici) ukrene takrat z dečki istega razreda, ko telovadba ni mogoča, a deklice vendar lahko imajo ročna dela? V. V.

Odgovor: Ako je Vaš urni red od okrajnega šol. sveta potrjen, se morate ravnati po njem, t. j. deklice se uče ročnih del, dečki pa telovadijo. Ako pa le ni mogoče

mogoče telovaditi, imajo dečki prosto, ako domača učiteljska konferenca drugače ne sklene in ako na podlagi teh sklepov okrajni šolski svet drugače ne ukrene.

Dohtar Trn.

XXX.

Vprašanje: Imam 4 kvinkvenije in sem v I. plačilnem razredu. Učiteljski izpit imam od 30. aprila 1880, def. sem postal 24. oktobra 1880.; funkcijske doklade imam 100 K; koliko penzije dobim? Nezvan.

Odgovor: Ako boste dokazali nesposobnost za službovanje, t. j. bolezen, Vam utegnejo po § 64. zakona z dne 30. julija 1900 odmeriti pokojnino za 26 let od Vaših skupnih dohodkov (2020 K), t. j. 1600 K plače, 4 kvinkvenije a 80 K (320 K) in 100 K funkcijske doklade 72% (t. j. za 10 službenih let 40%, za 16 službenih let 32%), kar bi znašalo = $2020 \times 72 = 1454 \text{ K } 40 \text{ h.}$

Dohtar Trn.

Iz slovanskih pedagoških časnikov.

Priobčuje —b—.

II.

Volitve.

»Vestnik«, organ osrednjega društva učiteljev na Moravskem, pripravlja učiteljstvo za živejše sodelovanje v politiki. V 50. številki je list priobčil članek pod gornjim naslovom. Članek bi se dal upoštevati tudi pri Slovencih.

* * *

Sprejeli so v moravskem dež. zboru nov volilni red in Moravska stoji zopet pred volitvami. Kakor poročajo listi, se stranke že pripravljajo na boj, javljajo imena kandidatov, sploh pripravljajo torišče, zakaj do 1. julija 1906 se imajo izvršiti nove volitve.

In učiteljstvo?

Stari nazor, da neposrednje in živo sodelovanje v politiki onemogočuje njegovo učiteljsko delo, ta nazor se smatra med naprednim učiteljstvom že davno zastarelim in nemogočim. Politika je učiteljstvu vsaka delavnost sredi občanstva, delavnost ki vodi narod k vplivu, do vlade, sovlade, do avtonomije. Kar še manjka, pogreški se morajo popraviti stem, da se izpremeni javno mnenje, da se poučuje o smereh in o koristnejših reformah in novih načinih društvenega življenja, o ustavoznanstvu, njegovih nedostatkih in potrebah. Politika je nadalje spoznavanje gmotnih in duševnih potreb in pravic, je razvoj energije je izkoriščanje danih razmer in zakonov v dosego materialnega in duševnega blagra. V nravnem oziru gre tu za poravnanje društvenih razločkov, za odstranitev brezpravnosti in sebičnosti, za preprečenje nasilstev in izpolnjevanje pravičnosti, za pridobitev svobode in vseh jamstev za kulturni razvoj.

Ako tako tolmačimo politiko, ali ni dolžnost učiteljeva, ki ne vidi svoje naloge samo v tem, da nauči dete poštevanke ali stavkove analize, ampak ki vidi v otrokih bodoče občane, ali ni naravnost dolžnost narodnega učitelja, hoditi med ljudstvo in izkušati spoznati do pičice vse razmere, za katere mora v šoli učence pripravljati? In ne tikajo se vsi javni dogodki povsod in vedno v prvi vrsti šole in občne prosvete? Ali nima tu učitelj stati na straži? In končno ali ni učitelj tudi občan? Vse dolžnosti občanske moramo izpolnjevati, zato se tudi ne damo omejevati svojih občanskih pravic. Doba, ko se je učitelj bal in se je moral